

MEZŐGAZDASÁGI SZAKOKTATÁSUNK

MEGSÁRGULT könyvlapokon, elhalványult gát betűkkel, másfél évszázad időtávolságában keletkezett megállapítások idézésével kezdem. Tessedik Sámuel, szarvasi evangélikus lelkész, az ottani most is virágzó gazdasági iskola megalapítója „Der randmann in Ungarn, was er ist und was er seyn könnte“ című, 1784-ben kiadott munkájában leírja a magyar paraszt akkori helyzetét, gazdálkodásának akkori módját, lelkivilágának akkori beállítottságát és ezekből a megállapításokból most a következőket idézem:

„Nálunk olyan a gazda, hogy azt hiszi, Isten majd ellátja őt kenyérral, nem gondolja hát vetéseit, melyeken pernye és más gaz nő. Későn szánt, tisztátlan, rossz, romlott magot vet éli látja, hogy milyen rosszul fejlődik vetése, reménykedik és bízik azonban még mindig Istenben, hogy nem fogja

őt elhagyni és kenyérral el fogja látni. Azután jön az aratás, gabona és kenyér helyett vadzab, vadrepce és más gaz hull kaszavágása nyomán... Majd tovább:

„A földet rosszul művelik. A Tiszántúl sok helységben csak egyszer szántanak. Nem csuda, hogyha a már nagyon elburjánzott gaznövények a legjobb vetéseket is elfojtják. A legelők évről-évre romlanak és még rosszabbak lesznek, mert a legjobb fűfajokat az állandóan rajtuk legelő jószág mihelyt csak kibújnak a földből, lelegelik, miért is sohasem tudnak rendesen megbokrosodni. Haszontalan, részben káros füvek ütköznek ki a legelőkön, melyekhez a jószág hozzá sem nyúl addig, amíg a végső éhség arra nem szorítja és azután állati betegség», járványok, nyomorúság és szerencsétlenség következnek.“

150 év ezeket a megállapításokat szűkebb körre szorította le. De ki állíthatná, hogy parasztságunk fentvázolt és mai gazdálkodási módja között nincs örökletes hasonlatosság és ki állíthatná, hogy még ma, 150 évnek elmúltával is nincs tömérdek sok kiszgazdaság, ahol a földet rosszul és későn művelik meg? A föld egyszeri szántása, hiányos trágyázása, a növényeknek rossz egymásutánja, silány legelőkön tartott hitvány marha olyan ismeretlenek-e már ma? A helyzet exponálására még egy idézetet kell felhasználnunk: Grabner Emilét, a m. kir. növénynemesítő intézet igazgatóját, aki 1932-ben „A mezőgazdasági termelés megjavításának jelentősége a magyar kiszgazdaságok területein“ című tanulmányában ezeket mondja:

„Dunántúl nyugati és déli, részben az északnyugati országrész egyes belterjesebb állattartással foglalkozó vidékének kivételével a kiszgazdák szántóföldterületeiken — főképpen a nagy magyar Alföldön — gyakran vetnek kalászos kalászos után. Ilyen gazdálkodással nem lehet jó terméseket nyerni; annál kevésbbé, mert ezzel rendesen a silány művelés is kapcsolatos. A kalászos után vetett kalászos esete gyakori és a talaj gyenge trágyaerejével, valamint a rossz műveléssel kapcsolatosan természetes oka annak, hogy ezeknek a növényeknek gyenge, sőt gyakran rossz a termésük. A nagy magyar Alföldön valamennyi főterményünk művelése túlnyomórésztben nem megfelelő.“

Grábner Emil ezeket a megállapításait az ország minden vidékéről gyűjtött adatok alapján teszi és ezekből az adatokból országrészenként nagy különbségek tárulnak elénk. így látjuk azt, hogy a búza legjobb előveteménye, a takarmánynövény, a Dunántúl 46%-ban van, míg ugyanakkor az Alföldön nem is 20%-ban. Az egyszeri szántások száma, amit már Tessedik is kifogásolt, a Dunántúl 33% és ugyanakkor az Alföldön 51%, a háromszori szántások száma ellenkezően, a Dunántúl 49%, az Alföldön 16%. A tengeritermelésnél ez a kapásnövény a Dunántúl 68%-ban kapott istállótrágyát, a Tiszántúl és a Duna—Tisza közén 36%-ban. Őszi és tavaszi szántást a tengeri a Dunántúl 74%-ban, az Alföldön 35%-ban kapott. Kétszeri kapálást a Dunántúl 54%-ban, az Alföldön 79%-ban, ellenben háromszori kapálást a Dunántúl 22%-ban, az Alföldön 42%-ban kapott. Nem akarjuk ismételni itt azokat a hivatalos statisztikai adatokat, melyek évről-évre kimutatják, hogy Magyarország a természetlagok mennyisége tekintetében milyen hátid áll a világ országainak sorrendjében és nem akarjuk újból kiemelni azt a különbséget, mely nálunk a kisbirtok és a nagybirtok termelési eredményei között van.

„Amilyen bizonyos, hogy Magyarország természettől áldott, gazdag ország, annyira bizonyítja a naponkénti tapasztalat, hogy a föld jóságát, termékenységét, gazdagságát lakói nem használják eléggé. Megint csak Tessedik könyvéből idéztem, mert ez az idézet 150 év elmúltával is helytálló és alkalmazható mai viszonyainkra is. És ezért kell a mezőgazdasági ismereteket sokkal szélesebb néprétegek közé, sokkal erősebb tempóban elvinni, mint ahogy ez eddig történt. És ezért kell a mezőgazdasági szakoktatást úgy kifejleszteni, úgy átalakítani, hogy a magyar parasztságot az eddiginél sokkal nagyobb mértékben meg tudjuk kapni a gazdasági ismeretek befogadására és felhasználására. Tessedik Sámuel megállapításait a magyar parasztra nézve az Alföld kellős közepéről, Szarvasról írta, és Grábner Emil adatai is azt mutatják, hogy a Nagyalföld kisgazdáinak földművelése erősen hátra marad a dunántúli kisgazdák munkája mögött. Kétségtelen, hogy az alföldi és dunántúli ember lelki berendezkedése között is van különbség. Az alföldi serényebb, elevenebb, élelmesebb, vállalkozóbb, de a tudás elsajátítása iránt kevésbé fogékony, amit részben az analfabéták száma is bizonyít. A dunántúli paraszt nyugodtabb vérmérsékletű, számítóbb, alaposabb, együttes munkára hajlamosabb, a tudás elsajátítása tekintetében fogékonyabb. Igaz, hogy az Alföldön a népművelődést gazdasági értelemben is megnehezíti a tanyarendszer, a Dunántúl megkönnyíti a zárt községekben való tömörülés. Dunántúl a nagybirtokon régebben, erősebben és nagyobb mértékben fejlődött ki az okszerű és belterjes gazdálkodás, mint az Alföldön és ezért a dunántúli népnek több és jobb alkalma volt tanulni és példát látni, mint az alföldinek. Ezek a megállapítások nem oda céloznak, hogy túl a Dunán a mezőgazdasági ismeretek terjesztését kevésbé kell felkarolni, mint az Alföldön, hanem azt, hogy az eszközök megválasztásánál kell ezzel számolni.

Mezőgazdasági szakoktatásunk keretei nem feleltek meg soha és nem felelnek meg most sem a szükségnek. Gyenge és szűk alapépit-

ményre ma túldimenzionált felépítmény súlyosodik, mat az a hálom gazdasági akadémia, melyek közül kettő a Dunántúl, egy az Alföldön van, — a közgazdasági egyetem mezőgazdasági szakától eltekintve is — együtt sokkal több magas képzettségű gazdát tud nevelni, mint amennyit viszonyaink között a nagybirtok és középbirtok ma fel tud venni. Azt az utánpótlást, ami a nagybirtokosok, középbirtokosok és gazdatisztek tekintetében ma szükséges lehet, egy gazdasági akadémia és a közgazdasági egyetem mezőgazdasági fakultása el tudná látni és ha a területi megoszlás szempontjából megokolást lehet is keresni arra, hogy legyen egy gazdasági akadémia, ahol a dunántúli, és egy, ahol az alföldi gazdát és gazdatisztek megkaphassák a felsőbb képzettséget, az kétségtelen, hogy a Dunántúl két gazdasági akadémia erre a célra nem szükséges és hogy az az noo P, amibe egy gazdasági akadémiai tanuló az államnak kerül, más kategóriában okszerűbben volna felhasználható. Lehet mondani, hogy a viszonyok javulásával a gazdasági akadémiákból megint nagyobbszámú végzett gazdának kell kikerülnie; de a viszonyoknak ilyen, esetleg valamikor bekövetkező javulása miatt nem állhat érdekünkben költséges és nélkülözhető intézményeket fenntartani, mikor a gazdasági szakoktatás egyéb intézményei költség híján nem fejleszthetők.

A gazdasági szakoktatás középfokán tulajdonképpen egy középfokú gazdasági tanintézet működik, a szarvasi, ahonnan egy évben mintegy 25 tanuló kerül ki. Még ha ideszámítjuk is a közoktatástügyi miniszter fennhatósága alatt levő öt „felső“ mezőgazdasági iskolát — melyeknek jellege inkább a polgári iskoláknak megfelelő —, akkor is alig 150 azoknak a középfokú iskolákból kikerülő tanulóknak száma, kiknek hivatása az lenne, hogy 50—200 holdas kisbirtokokon és kis középbirtokokon saját maguk részére dolgozzanak. Az ilyen birtokok száma pedig közel 15.000.

Még kedvezőtlenebb a helyzet, ha az alsófokú szakoktatás intézményeinek teljesítőképességét nézzük. A régi földművesiskolákban, melyeket ma mezőgazdasági szakiskoláknak neveznek és melyeknek száma 12, 1930-ban összesen 434 tanuló volt, ezeknek fele kerül ki vég bizonyítvánnyal és ennek a számnak talán csak a fele, tehát úgy 100 körül lehet az olyan végzett növendékek száma, akik a kisértésbe kerülnek, a saját vagy szülők gazdaságának vezetésére. Végtelenül kicsiny szám ez a milliónyi kisbirtokos számához képest. A nálunk még újabb, alig egy évtizedes téli gazdasági iskolai intézmény egy évben mintegy 500 növendéket bocsát ki az életbe és a kilenc téli gazdasági iskolán kívül még 21 téli gazdasági tanfolyam volt 840 résztvevővel. Mindössze tehát kerekén 1300 kisértés vagy kisértés fia részesül ilyen oktatásban.

Alsófokú gazdasági szakoktatásunkban a téli gazdasági iskola a legújabb intézmény és ez a külföldi példák és a hazai tapasztalatok szerint is alkalmas lehet a gazdasági népiskolákban nyert tudást a földművelő nép szélesebb köreiben elmélyíteni, különösen akkor, ha a téli tanítást intézményesen összekötik a tavaszi, nyári és őszi oktatás megszervezésével. De 9 téli gazdasági iskola, melyekben egy évben alig 500 tanuló nyer egy télen át kiképzést — ez igazán nem lehet

elég, ez igazán csak nagyon kevéssel több, mint a semmi. Ezt az aránylag olcsó, ha nem is tökéletes tudásforrást sokkal nagyobb méretekben kell feltárni a nép gazdasági műveltségének általánosabbá válása érdekében.

Látjuk tehát, hogy a mezőgazdasági lakosság tömegének nagysága mellett eltörpül a gazdasági kiképzésben részesülők számának abszolút és relatív kicsinysége. Nagyobb tömegek nálunk úgyszólván csak a népiskolával kapcsolatos ismétlőiskolákban kapnak valamelyes gazdasági oktatást. A gazdasági ismétlőiskolákban 1929/30-ban összesen 75.655 volt a tanulók száma és ennek nem is egészen fele, 37.151 volt fiútanuló. Az 53 önálló (szaktanítós) gazdasági népiskolában ezenkívül még 10.427 tanuló jutott oktatáshoz, de ebből már csak kerekén 4000 volt a fiútanuló. Nem lesz érdektelen, ha ezekhez a számokhoz még két jellemző számot állítunk oda összehasonlításul. A gazdasági ismétlőiskolák tanulószámaival szemben áll az általános ismétlőiskolák 30%-kal nagyobb, 96.720 tanulóinak száma. A szaktanítós gazdasági népiskolák tíz és félezer tanulóival, 4000 fiútanulóival szemben az iparosinas iskolákban 62.700 a tanulók és ebből 52.000 a fiútanulók száma. A kereső népességből viszont az östermeléssel foglalkozott nálunk 58.2%, iparral foglalkozott 18,6%.

Ezek a számok talán elég jól kifejezik a földművelő nép gazdasági kiképzésének elmaradottságát, amiből következik, szükségképpen következik termelésünk elmaradottsága és népünk életszínvonalának visszafejlődése.

Mert mezőgazdasági szakoktatásunk éppen a kisgazdák nagy tömegeinek oktatását volt képes eddig legkevésbé elérni. Az állam non bocsátotta azokat az anyagi eszközöket rendelkezésre, melyek éppen ennek a legelsőrendű célnak elérésére alkalmasak lettek volna és véleményünk szerint talán nem is találták meg a szakismeretek terjesztésének azokat a legjobb intézményeit, melyekkel népünk nagy tömegeinek leikéhez férközhettek volna. A földművelés jelentőségéhez képest nálunk kevés az iskola, kevés a szakképzett tanító és kevés a tanuló. De a kvantitatív hiányokon kívül kvalitatív hiányok és hibák is vannak. Eredendő baj, hogy a falusi iskolák tanítóinak kiképzése egyáltalában nem alkalmas arra, hogy a falusi emberek gyermekeiben a gazdasági tudást, tehát azt a tudást fejlesszék, mely egész életük irányítója lehetne. Tanítóink, még a falusi iskolák tanítói sem, még az úgynevezett gazdasági szaktanítós iskolák vezetői sem kapják meg a tanítóképzőkben azt a gazdasági tudást, mely képessé tehetné őket ennek a tudásnak az iskolában a tanulókhöz való átvitelére. A háború előtt még csak volt valahogy, mert Komáromban az önálló szaktanítós gazdasági elemi iskolák vezetőinek kiképzése szakszerűen történt. A háború óta ez megszűnt és csupán Kecskeméten van egy gazdasági tanítónőképző iskola, ellenben a tanítójelöltek, kiknek túlnyomó nagy része falusi iskolákban parasztok fiait és lányait lesz hivatott tanítani, a tanítóképzőkben jobb esetben a természetrajz-tanártól, rosszabb esetben—mert ez is előfordul — az énektanártól tanulják a mezőgazdaságtant. Az állam rendez ugyan évenként 4—5 tanfolyamot három héten keresztül, erre azonban a tanítójelöltek elenyésző kis részét rendelhetik csak ki. Hogyan

képzhető el tehát, hogy a gazdasági ismételőiskolákban, sőt még önálló, úgynevezett szaktanítós gazdasági népiskolákban is olyan tudást tudjon terjeszteni az a városi tanítóképzőben nevelt tanító, aki maga nem gazda és aki a mezőgazdaság ismereteit nem sajátíthatta el a tanítóképzőben sem? Á követelményeknek ezen a téren valóban minimuma, hogy azok a tanítók, kik faluhelyen fognak működni, a gazdasági tudást megszerezzék, hogy továbbadhassák. Ebből azonban talán az következik, hogy bifurkálni kellene a tanítóképzést annak a két különféle célnak szempontjából, amit el akarunk érni és más tantervezet szerint kellene kiképezni azokat a tanítójelölteket, akik életüket falusi iskolákban fogják eltölteni gazdaggyermek nevelésével, mint azokat a tanítójelölteket, akik városi iskolákban hivatalnok, kereskedő és iparos gyermekeit fogják tanítani. Ahhoz azonban, hogy már az elindulásnál a tanítójelöltök válasszanak falusi és városi iskola között, az kell, hogy a falusi iskola tanítója javadalmazásban, megélhetésben, anyagi boldogulásban előnyt találjon azért, hogy a világos, aszfaltos, színház és mozi város helyett a sötét, sáros, egyhangú faluba kerül.

A budapesti kereskedelmi és iparkamara, tehát egy mindenképen nagytekintélyű és teljes mértékben tárgyilagos testület múltévi szeptember 27-én tartott teljes ülésén megállapította, hogy:

„Mezőgazdasági oktatásunk ama részének kiépítése, amely éppen a kisgazdálkodók nevelésére és kiművelésére, konzervatív gazdasági rendszerünk átalakítására a legjobban volna alkalmas, teljesen elmaradt és semmiféle arányban nem áll azokkal az erőfeszítéseinkkel, amelyeket a nem gyakorlati értékű tudományok fejlesztése érdekében az utóbbi évtizedben tettünk.“

Az az anyagi áldozat, amelyet az állam a mezőgazdasági ismeretek terjesztésére fordított, sohasem volt kielégítő és most, mikor ennek jelentősége a világtermelés és világpiac forradalmi átalakulásában még sokkal nagyobb, ténylegesen is, viszonylag is egészen kevés. 1932—33. évi állami költségvetésünk az egyetemi és műegyetemi oktatásra 15 millió pengőt, a mezőgazdasági szakismeretek terjesztésére mindössze 2,283.000 pengőt vett fel, holott Ausztria 30% mezőgazdasági kereső mellett 2,800.000 schillinget. A 4 egyetem tanítószemélyzete 795 tagból áll, a mezőgazdasági szakoktatás személyzete 147 tagból és ehhez hozzávéve az önálló gazdasági népiskolák 156 főnyi tanítószemélyzetét, még mindig csak 303 tanítóból. Állami költségvetésünket az adózóképesség szintjére kell majd leszállítani; de ez a kényszerű takarékoság nem érintheti a mezőgazdasági szakoktatást, sőt ellenkezőleg: a megtakarítások ellenére is, vagy a megtakarításokból a mezőgazdasági oktatásnak elmaradott intézményeit fejleszteni kell.

De az államtól az alsófokú, a gazdálkodók nagy tömegeire ható mezőgazdasági oktatás tekintetében szervezeti intézkedéseket is kell kívánnunk. Sok vita és tárgyalás után még ma sem eldöntött kérdés, hogy az alsófokú gazdasági oktatás a közoktatásügyi, vagy a földművelésügyi minisztérium impériuma alatt legyen-e. Véleményünk szerint azonban az nem lehet kérdéses, hogy a gazdasági népiskolák tanítóitól pedagógiai tudást és gazdasági tudást egyaránt meg kell

kívánnunk. Nem bizonyos, hogy a legjobb gazda a legjobb tanító lesz, de bizonyos az, hogy a legjobb pedagógus sem tud gazdasági tudást adni, ha ő maga nem kapott. Az alsófokú gazdasági szakoktatás szervezésébe kell beilleszteni a gazdasági népiskolákat is és a legkevesebb, hogy egy condominium a kultusz- és agrárminiszter között biztosítsa a pedagógiai követelmények mellett a gazdasági szempont feltételeinek teljesedését is.

Az egész kérdést átfogó program ezen a téren még mai anyagi deszettségünkben is lehetséges és szükséges. Egy ilyen programúinak felállításához és megvalósításához nemcsak anyagi eszközök kellene, melyeket erre a célra a föld alól is elő kellene keríteni, hanem szervezési munka, melynek teljesítéséhez a pedagógusoknak a gazdákkal, a közoktatásügyi miniszternek a földművelésügyi miniszterrel össze kell fognia. Ez a program azt állapítsa meg, hogy kit ki, hol és hogyan tanítson legeredményesebben a gazdasági tudás elsajátítására.

Véleményem szerint a tanító tanulása az első cél és a mezőgazdasági tudás terjesztésének szempontjából azok a tanítók, akik falusi iskolákban fognak működni, erre a hivatásra okvetlenül megfelelő gazdasági kiképzésben részesüljenek. Ha olyan iskolát, mint a komáromi volt, nem tudunk ma létesíteni, akkor valamelyik gazdasági akadémiát használják fel erre. És ha ennek akadálya van, akkor az eddigi gazdasági tanfolyamok tanító-résztevőinek megszokozásával és a tanítóképző intézetek hallgatóinak intézményesen megszervezett gazdasági oktatásával kell a célt elérni.

A gazdasági szakoktatás felső fokán a tudományegyetem közgazdasági fakultása és egy gazdasági akadémia el tudja látni a szükségletet.

A középfokú gazdasági oktatás kiterjesztésénél is egy platformra kell kerülnie a közoktatásügyi és földművelésügyi miniszternek. Ha új iskolák létesítéséhez hiányzanak anyagi eszközeink, akkor talán két gazdasági akadémiát erre kellene átszervezni, vagy mindhárom gazdasági akadémián párhuzamosan középfokú oktatást is lehetne rendszerezíteni, amit az akadémiai hallgatók kis száma mellett a meglévő tanerőkkel el lehetne látni.

Az alsófokú gazdasági oktatás intézményei közül a mezőgazdasági szakiskolák (volt földművesiskolák) és a felsőbb mezőgazdasági iskolák szaporítására ezeknek költséges létesítése miatt ma alig gondolhatunk, ezek tanuló számának emelkedését a mai viszonyok között alig remélhetjük. A téli gazdasági iskolák új, de jól bevált intézménye az, ami a hiányt ebben a tekintetben pótolhatja és aránylag nem nagy költséggel el lehetne érni, hogy minden vármegyében egy téli gazdasági iskola és lehetőleg minden járásban téli tanfolyam legyen.

A földműveléssel foglalkozók széles rétegeinek általános gazdasági tudását belátható időn belül a gazdasági ismételőiskolák és ezek között aránylag legtökéletesebben az önálló (szaktanítós) gazdasági ismételő iskolák fogják megadni. Ezeknek az iskoláknak vezetésénél érvényesülniük kell a pedagógiai és a gazdasági szempontoknak és ezért már tanítóik kiképzésénél is ez a szempont vezessen. A tanítók általános kiképzése legyen továbbra is a kultuszminiszter feladata, gazdasági kiképzésük a földművelésügyi miniszter dolga; a tantervezetet

állapítsák meg együtt, a tanulóknak ezáltal élet nagyobb tudása legyen az ország baszna.

A gazdasági tudásnak a nép tömegeihez való eljuttatása és mély rétegekbe való beszívódása azonban pusztán az anyagi eszközök eyősbitésével, az iskolák számának szaporításával, sőt a mezőgazdasági szakoktatás intézményeinek újjászervezésével még nem érhető el. Lehetetlen, hogy mezőgazdasági szakoktatásunk ilyen fejletlen maradt volna, ha a haladás utáni vágyódás népünkben erősebb lett volna, ha lett volna olyan a tudásszomj, mely kielégítetlenségben új források kutatására készítette volna. De a valóság az, hogy még a kevés gazdasági iskolának tanulókkal való megtöltése sem könnyű és nem az a helyzet, hogy az iskolák kapuit a kinnrekedtek döngetik, hanem az, hogy a nem nagyszámú tárt kapu előtt sincs valami nagy tolakodás. A magyar nép psychejének ismerete alapján kell eszközöket és módokat keresnünk, melyekkel érdeklődését a tudás iránt fel lehetne kelteni. Nem fog ez általánosan és gyorsan megtörténni és ezért van a legnagyobb jelentősége annak az oktatásnak, mely a népiskolában gazdasági irányban is kötelező. De ha nem várhatjuk is a felnőtt agrárnépesség általános és gyors odafordulását a szakoktatási intézmények felé, igyekeznünk kell ezt mégis fokozni. Véleményünk szerint ebből a szempontból előnyöket, kedvezményeket kellene adni — ott, ahol lehet — azoknak, akik bizonyos gazdasági tudást megszereztek. A földművelésügyi kormány telepítési, vagy más földbirtokpolitikai programjánál azokra kellene elsősorban és intézményesen figyelemmel lenni, akik valamilyen gazdasági iskolát végeztek, vagy végezni fognak. A lengyelországi földreform törvényben ennek példáját látjuk. A nemesített vetőmag és tenyészállat kiosztásánál, a gyümölcs-telepítéseknél és dohánytermelési engedélyek kiadásánál, stb. is előnyben kellene ezeket részesíteni. A községi közigazgatásban ugyancsak intézményesen helyhez és szóhoz kellene juttatni a gazdasági iskolát végzeteket. A polgári jogok gyakorlásánál (lásd a szellemi cenzust a virilistáknál) legalább valami erkölcsi elismeréshez kellene segíteni a szakismeretet. Más is ki lehetne még találni ezen a téren. De a versenyzés ösztönének felkeltése és ébrentartása, meg a jutalmazás buzdító hatásának felhasználása szintén alkalmas lehet nemcsak arra, hogy az iskolához vonzzon, hanem arra is, hogy ott jó előmenetelt biztosítson. Nem is nagy áldozatokkal eredményeket lehetne így elérni.

Azzal is tisztában kell lennünk, hogy megkettőzött, vagy megsokszorozott tevékenységgel, s a mezőgazdasági tudásnak iskolákból való elterjesztésével a földműves lakosságnak aránylag mégis csak kisebb hányadát érhetjük el és itt is nem a ma gazdálkodó, hanem a jövőben gazdálkodó nemzedéket. Az iskolai szakoktatáson kívül tehát az iskolán kívüli szakoktatást is fel kell építeni és ezt elsősorban a ma gazdálkodó, a ma bajaival küzdő, a ma tanultakat mindjárt hasznosító nemzedékre kell kiterjeszteni.

Az 1931-ben Prágában tartott nemzetközi gazdakongresszus második szakosztálya úgyszólván kizárólag a felnőtt gazdák iskolán kívüli oktatásával és a gazdálkodóknak szaktanáccsal való ellátásával

foglalkozott. Magáévá tette a kongresszus a tárgy főelőadójának azt a véleményét, hogy „a felnőtt földművelők oktatása és gazdasági tanácsokkal való ellátása az iskolai gazdasági szakoktatás kiegészítője különösen a kisbirtokosok részére és ezért elsősorban állami feladat“. Nem foglalkozhatom itt most részletesebben ezzel a kérdéssel; de néhány számot mégis idézek annak jellemzésére, hogy ezen a téren is mennyire el vagyunk maradva. Az Egyesült Államokban 4400 gazdasági vándortanító és tanítónő működik és a felnőttek gazdasági oktatására egy évben 25 millió dollárt fordítanak. Olaszországban a „cattedre ambulanti di agricoltura“ 848 vándortanítóval és 25 millió lírával dolgozik. Bulgáriában 112 hosszabb, 216 rövidebb időn át tartó tanfolyamot tartottak 28.000 hallgatóval és 5000 előadást 240.000 hallgatóval. Csehszlovákiában 258 tanfolyam volt 23.000 hallgatóval és 6065 előadás 298.000 hallgatóval. Nálunk a nem is egészen erre a célra szolgáló költségfedezet 110.000 pengő; a tanfolyamok száma 1931—32-ben 93 volt 3x47 hallgatóval, a gazdasági előadások száma 1482 volt 102.859 hallgatóval.

A mezőgazdasági szakoktatás kérdése sokkal fontosabb, megoldásának módja termelésünkre és életünkre nézve sokkal nagyobb horderejű, mint sok más kérdésé, melyekre tetszetősségük, vagy hangzatoságuk a közérdeklődést jobban odavonzotta. Ezt a kérdést végre már agrárpolitikánk tengelyébe kell helyezni, mert egészséges birtokpolitika, eredményes termelési politika, mezőgazdaságunk újjászervezése, agrármépességünknek boldogulása csak a nagyobb gazdasági tudás és az ebből következő jobb gazdasági munka alapján érhető el.

ÉBER ERNŐ